

Somali- ja venäläistaustaisten asumis- toiveet ja -valinnat pääkaupunkiseudulla

HANNA VIRTANEN

Johdanto

Matti Kortteinen ja kumppanit (2005a) ovat esittäneet, että asumistoiveiden osalta pääkaupunkiseudulla voidaan puhua yhtenäiskulttuurista. Koulutuksesta, alueesta ja tulotasosta riippumatta pääkaupunkiseudulla asuvat toivovat asumiseltaan etenkin rauhallisuutta, luonnonläheisyyttä ja pientalomaista asumismuotoa. Nämä toiveet ovat nousseet vahvasti esille myös muissa suomalaisten asumistoiveita ja -arvostuksia käsitellessä tutkimuksissa (ks. Strandell 2005; Junnto 2007).

Pääkaupunkiseudun asukasrakenteessa on viime vuosina tapahtunut nopeaa etnistä moninaistumista. Helsingissä tämä on tarkoittanut ulkomaalaisten määrän yli viisinkertaistumista 1990-luvun alun jälkeen. Myös eri kansallisuuksien kirjo on lisääntynyt, ja yhä suurempi osuus ulkomaalaistaustaisesta väestöstä on kotoisin Euroopan ulkopuolisista maista (Helsingin ulkomalaisväestö... 2008.). Tässä artikkelissa käsittelen tapahtunutta muutosta asumisen kannalta. Millaisia ovat maahanmuuttajien asumistoiveet? Eroavatko ne kantaväestön toiveista? Mitkä tekijät vaikuttavat maahanmuuttajien asumisvalintoihin?

Kysymykset linkittyvät myös suomalaisen kaupunkitutkimuksen kentällä viime vuosina käytyyn vilkkaaseen keskusteluun alueellisesta eriytymisestä pääkaupunkiseudulla (ks. Kortteinen & al. 2005b & 2006; Lankinen 2007). Ulkomaisessa tutkimuksessa etnisyydellä on pitkään ollut vahva rooli tutkittaessa kaupunkialueiden tasapainoista kehitystä, mutta suomalaisen keskusteluun tämä näkökulma on noussut vasta hiljattain maahanmuuttajien määrän kasvun myötä. Katja Vilkaman (2006) tutkimus osoittaa, että 1990-luvulla Helsinkiin muuttaneet maahanmuuttajat asettuivat erityisesti kaupungin itäisiin ja koil-

lisiin kaupunginosiin. Tutkimuksen mukaan vieraskielisen väestön keskittyminen on 2000-luvun Helsingissä edelleen jatkunut, vaikka vieraskielinen väestö on myös levittäytynyt yhä useammille alueille. (Vilkama 2006.) Artikkelissani tarkastelen myös, onko maahanmuuttajien alueellista keskittymistä mahdollista selittää heidän omilla asumisvalinnoillaan ja kantaväestöstä poikkeavilla asumistoiveillaan? Entä miten maahanmuuttajat suhtautuvat keskittymiseen, ja mikä olisi heidän mielestään asuinalueen toivottava etninen koostumus?

Etninen segregatio – vapaaehtoista vai pakon sanelemaa?

Maantieteessä *etnisen segregatian* käsitteellä viitataan eri etnisten ryhmien epätasaiseen alueelliseen jakautumiseen. Pääkaupunkiseudulla etninen segregatio on lievää ja kantaväestö on edelleen enemmistönä kaikilla alueilla. Seudulla on kuitenkin havaittavissa jonkinasteista vieraskielisen väestön *alueellista keskittymistä* alue-, kortteli- ja kiinteistötasolla (Vilkama 2006).

Ulkomaisessa etnistä segregatiota käsittelevässä kirjallisuudessa muihin kuin kantaväestöön kuuluviin henkilöihin viitataan useimmiten sanalla *etninen vähemmistö*. Koska Suomessa aikuisiässä olevien toisen polven maahanmuuttajien määrä on edelleen verrattain vähäinen, keskityn tässä artikkelissa tarkastelemaan ensimmäisen polven maahanmuuttajia ja käytän yleisesti termiä *maahanmuuttaja*.

Etnisen segregatian syinä on perinteisesti pidetty yhtäältä etnisten vähemmistöjen asumismahdollisuuksia rajoittavia institutionaalisia ja rakenteellisia tekijöitä ja toisaalta etnisten vä-

hemmistöjen omia valintoja. Maahanmuuttaja-taustaisen väestön asuntomarkkina-asemaa heikentävät erityisesti heidän keskimääräisesti vähäisemmät taloudelliset ja tiedolliset resurssinsa (Magnusson & Özüekren 2002; Özüekren & van Kempen 2003, 167). Valinnanmahdollisuuksien rajoittuneisuuteen perustuvan selitysmallin mukaan tietyt ryhmät, kuten näkyvät vähemmistöt, yksinhuoltajaperheet ja pienituloiset, joutuvat muita useammin hyväksymään asuntotarjouksia yleisesti epämieluisiksi koetuista asuinpaikoista, joista asuntoja on helpoimmin saatavilla (Murdie 1994). Etnisten vähemmistöjen alueellista sijoittumista tai kantäväestöstä heikompaa etenemistä asumisuralla ei ole kuitenkaan pystytty kokonaan selittämään heidän sosioekonomisella asemallaan tai perheominaisuuksillaan (Peach 1996, 231; Skaburskis 1996; Hiebert & al. 2007, 21). Etnisen segregaaation syntyä edesauttavatkin useiden tutkimusten (ks. Tomlins 1997; van Kempen & Özüekren 1998: 1642–1644) mukaan vähemmistöjä syrjivät institutionaaliset käytännöt sekä yleinen syrjintä asuntomarkkinoilla.

Asumisvalintoja korostavan näkökulman mukaan etnisten vähemmistöjen alueellinen segregatio on ainakin osittain vapaaehtoista ja perustuu ihmisten haluun asua lähellä samantaustaisia ihmisiä, joilla on samanlainen arvomaailma (ks. Sarre & al. 1989, 16–20; Molina 1997, 18–20). Oman etnisen ryhmän läheisyys voi mahdollistaa oman kulttuurin säilyttämisen, uskonnollisten instituutioiden ja etnisten kauppojen ylläpitämisen sekä tuoda turvallisuuden tunnetta rasistiseksi koetussa ympäristössä (Murdie 1994; Tomlins & al. 2002, 507–511; Phillips 2006, 28). Badr Dahya (1974) on myös esittänyt, että maahanmuuttajien ajatukset asumisen tilapäisyydestä ja elämän viitekehysten sijoittuminen kotimaahan voivat johtaa kantäväestöstä poikkeaviin asumis- toiveisiin. Toisin sanoen asumiseen ei olla valmiita panostamaan kantäväestön tavoin.

Suomessa tehdyt tilastolliset tarkastelut osoittavat, että erityisesti sosiaalisten vuokra-asuntojen sijainti on ohjannut vieraskielisen väestön alueellista sijoittumista 1990-luvun Helsingissä (Vilkama 2006; Kauppinen 2002). Vilkaman (2006) mukaan myös kaupungin asunnonjakokäytännöt sekä 2000-luvulla kantäväestön muuttoliike ja asuntomarkkinoiden yleiset muutokset ovat vaikuttaneet etnisen eriytymiskehityksen suuntaan. Maahanmuuttajien asumistoiveita ei ole Suomessa juurikaan tutkittu. Tampereella teke-

mässäni tutkimuksessa (Virtanen 2007) asuntoviranomaiset kuitenkin pitivät maahanmuuttajien omia valintoja ja etenkin halua asua lähellä omaa etnistä yhteisöä merkittävänä maahanmuuttajien keskittymistä ohjaavina tekijöinä. Myös Helsingin asuntoviranomaisia haastatelleet David Varady ja Harry Schulman (2007, 322–323) esittävät somalien alueellisen keskittymisen Helsingissä heijastelevan vapaaehtoisia segregaatio- pyrkimyksiä ja halua säilyttää omia kulttuurisia ja uskonnollisia käytäntöjä.

Aineisto

Tässä artikkelissa tarkastelen asumista Somalialta ja Venäjältä muuttaneiden näkökulmasta. Tutkimusta varten olen teemahaastatellut 24:ä pääkaupunkiseudulla asuvaa somalitaustaista sekä 26:ta venäläistaustaista maahanmuuttajaa. Nämä kaksi ryhmää valittiin tutkimukseen, koska ne edustavat Suomen ja pääkaupunkiseudun suurinta maahanmuuttajaryhmää (venäläiset) ja pakolaisryhmää (somalit). Venäläisten kohdalla tulokset perustuvat vasta haastatteluaineiston alustavaan analyysiin, minkä vuoksi artikkelissa painottuvat somaleja koskevat tulokset. Venäläisiä koskevat alustavat tulokset on kuitenkin haluttu tuoda osaksi artikkelia eri etnisten ryhmien välisen erojen esiintuomiseksi.

Olen lisäksi haastatellut 18:aa Helsingissä ja Vantaalla toimivaa sosiaalityöntekijää ja asuntoviranomaista¹. Muutama haastateltavista toimi johtavassa asemassa, mutta suurin osa työskenteli niin sanotusti kentällä esimerkiksi asumisneuvojina ja sosiaali-isännöitsijöinä eri alueiden asukkaiden parissa. Yksi haastatelluista sosiaalityöntekijöistä oli somalitaustainen ja yksi venäläistaustainen.

Haastatteluaineisto kerättiin pääosin vuosina 2007–2008, ja haastattelut olivat yksittäis-, pari- ja ryhmähaastatteluja. Yhdessätoista somalihaastattelussa ja seitsemässä venäläishaastattelussa käytettiin haastateltavan puutteellisen suomen kielen taidon vuoksi tulkkia, joka osassa tapauksia oli haastateltaville ennestään tuttu. Haastattelujen tekoa jatkettiin, kunnes aineisto kylläntyi eli haastatteluilta ei enää saatu uutta tietoa ai-

1. Osa haastatteluista on tehty yhdessä FM Katja Vilkaman kanssa.

heesta. Suurin osa haastatteluista nauhoitettiin ja litteroitiin.

Suurimman osan somali- ja venäläishaastateltavista löysin yksittäisten maahanmuuttajataustaisten informanttien avustuksella. Pyrin saamaan haastateltaviksi myös niin sanottuja vähemmistön sisäisiä vähemmistöjä, kuten nuoria ja yksinhuoltajiaiteja, joiden ääni ei välttämättä tule kuuluviin maahanmuuttajajärjestöjen tai muiden virallisten tahojen kautta.

Somalihaastateltavat olivat iältään 18–55-vuotiaita. He olivat yhtä lukuun ottamatta tulleet Suomeen 1990-luvulla: 11 aikuisiällä ja 13 lapsina. Miehiä heistä oli yhdeksän ja naisia 15. Naispuolisten haastateltavien suurempi määrä selittyy suurten somaliperheiden äideille tehdyllä ryhmähaastattelulla. Ryhmähaastattelun järjestämiseen päädyttiin, koska tätä ryhmää oli muuten varsin vaikea tavoittaa. Haastateltavien asumis- ja elämäntilanteet vaihtelivat: mukana oli yksinhuoltajia, ydinperheiden vanhempia, yksinasuvia sekä ystävien tai vanhempien luona asuvia. Kaikki somalihaastateltavat asuivat vuokra-asunnossa, 80 prosenttia kaupungin vuokrataloissa.

Venäläishaastateltavat olivat iältään 22–60-vuotiaita. Myös suurin osa venäläishaastateltavista oli tullut Suomeen 1990-luvulla paluumuuttajina, kahta lukuun ottamatta. Tutkimuksen tulokset saattaisivat olla osittain erilaisia, jos haastateltavien joukossa olisi ollut enemmän Suomeen työn perässä 2000-luvulla muuttaneita venäläisiä. Haastattelut antoivat viitteitä siitä, että heidän oleskeluunsa liittyy paluumuuttajia enemmän tilapäisyyttä, joka voi vaikuttaa asumispäätöksiin.

Venäläishaastateltavista 18 oli tullut Suomeen aikuisiällä ja kahdeksan lapsina. Venäläisten kohdalla miespuolisten haastateltavien tavoittaminen osoittautui hankalaksi, minkä vuoksi naisten osuus haastateltavista oli suurempi: 19 henkilöä. Tutkimuksessa ei noussut esiin suuria eroja naisia mieshaastateltavien välillä. Koska molemmissa maahanmuuttajaryhmissä haastateltavista selvä enemmistö oli naisia, saattavat tuloksissa kuitenkin ylikorostua etenkin kotiäitien painottamat teemat, kuten kodin ja asuinympäristön soveltuvuus lapsiperheelle tai lähiympäristön sosiaalisten verkostojen merkitys.

Myös venäläishaastateltavien asumis- ja elämäntilanteet vaihtelivat. Venäläishaastateltavien joukossa oli useita keski-ikäisiä, kahden hengen kotitaloudessa eläviä, joita ei somalihaastateltavista löytynyt. Haastatelluissa venäläisnuorissa ei

puolestaan ollut yhtään vanhempien tai ystävien luona asuvaa, mihin saattoi vaikuttaa myös haastateltavien hieman korkeampi ikä. Venäläishaastateltavista kuusi asui omistusasunnossa, 19 vuokra-asunnossa ja yksi asumisoikeusasunnossa.

Somalien ja venäläisten asettuminen pääkaupunkiseudulle

Somalit

Ensimmäiset somalialaiset turvapaikanhakijaryhmät saapuivat Suomeen vuonna 1990. Oleskelulupapäätöksen jälkeen somalit sijoitettiin vastaanottokeskuksista alkusijoituskuntiin eri puolille Suomea. Somalien muutto alkusijoituskunnista etenkin pääkaupunkiseudulle on ollut voimakasta (Ahlgren-Leinvuo 2005, 79–80). Suomessa asuu noin 9 800 somalia äidinkielenään puhuvaa henkilöä, joista yli 80 prosenttia asuu pääkaupunkiseudulla ja 52 prosenttia Helsingissä (Espoon kaupunki 2007; Vantaan väestö... 2007; Helsingin ulkomaalaisväestö... 2008; Tilastokeskus 2008).

Maahanmuuttajien elinoloja selvittäneen Tilastokeskuksen tutkimuksen (Pohjanpää & al. 2003) mukaan valtaosa pääkaupunkiseudulla asuvista somaleista asuu vuokralla (98 %) ja kerrostaloissa (96 %) (Juntto 2005, 50–51). Kunnallisella vuokrasektorilla on erittäin tärkeä merkitys somalien asumisessa, sillä esimerkiksi vuonna 2003 noin 70 prosenttia Helsingin somalinkielistä asui kaupungin omistamissa vuokra-kiinteistöissä (Lankinen 2006, 17–18). Kaupungin vuokra-asuntojen yleisyys somalien asumismuotona näkyy myös heidän alueellisessa sijoittumisessaan pääkaupunkiseudun sisällä. Suurimmat alueelliset keskittymät löytyvät alueilta, joilla oli paljon vapaita kaupungin vuokra-asuntoja somalien saapuessa maahan 1990-luvun alussa (ks. Kauppinen 2000 & 2002; Vilkkama 2006).

Kaupungin vuokra-asumisen suosiota somalien keskuudessa selittävät monet eri tekijät. Ensinnäkin kuntien velvoite tarjota ensiasunto vastaanottamilleen pakolaisille on ohjannut somalit ensisijaisesti kaupunkien vuokra-kiinteistöihin. Toiseksi monen somaliperheen asumiseen käytettävissä olevat tulot ovat pienet johtuen heidän työllisyystilanteestaan ja perherakenteestaan. Somalien työttömyysaste on työllisyyden paranemisesta huolimatta edelleen kantäväestöä ja useita muita maahanmuuttajaryhmiä korkeampi. Vuo-

den 2005 lopussa noin 54 prosenttia somalinkielisistä oli työttöminä ja suhteellisen korkea osuus (54 %) yli 15-vuotiaista oli myös työvoiman ulkopuolella, esimerkiksi kotiäiteinä ja opiskelijoina (Nieminen 2007).

Somalien perhekoko on usein selvästi suurempi kuin kantaväestöllä. Somaliassa perhekäsitys on laaja ja perheen kanssa saattaa asua vanhempien ja lasten lisäksi muita sukulaisia. Myös lasten määrä on yleensä suuri. Maahanmuuttajien elinolotutkimukseen osallistuneista somaleista 47 prosenttia asui yli viisihenkisissä kotitalouksissa (Junto 2005, 53). Myös yksinhuoltajien määrä on korkea. Tilastojen mukaan Suomessa asuvista somaliäideistä 43 prosenttia oli yksinhuoltajia vuonna 2005 (Martikainen 2007, 56).

Venäläiset

Suomeen on saapunut maahanmuuttajia Venäjältä eri aikoina ja eri syistä. Tässä tutkimuksessa tarkastelen uusinta Venäjältä muuttaneiden ryhmää, joka on tullut Suomeen viimeisen vajaan kahdenkymmenen vuoden aikana Neuvostoliiton romahdettua ja rajojen avauduttua. Koko entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneet eivät muodosta yhtenäistä kulttuurista ryhmää, vaan eroavat toisistaan etnisen taustan, kulttuurin, kielen ja uskonnon suhteen. Tässä artikkelissa kaikista Venäjältä muuttaneista haastateltavista käytetään selkeyden vuoksi nimitystä venäläiset, vaikka osa heistä saattaa identifioitua vahvemmin esimerkiksi inkerinsuomalaisiksi. Tilastokeskuksen (2008) mukaan Suomessa asui vuonna 2007 noin 45 200 venäjänkielistä, mikä on noin 26 prosenttia kaikista Suomen vieraskielisistä. Suomen venäjänkielisistä 37 prosenttia asuu joko Helsingissä, Vantaalla tai Espoossa (Espoon kaupunki 2007; Vantaan väestö... 2007; Helsingin ulkomaalaisväestö... 2008).

Yleisimmät muuton syyt venäläisten kohdalla ovat avioituminen Suomen kansalaisen kanssa ja inkerinsuomalaisten paluumuutto. Kaikista entisen Neuvostoliiton alueelta tulleista noin 70 prosenttia on inkerinsuomalaisia. (Kanervo & Saari- nen 2007.) Inkerinsuomalaisten Suomeen muuton alkusysäyksenä toimi presidentti Mauno Koiviston 1990 antama lausunto, jonka mukaan inkerinsuomalaisia voitaisiin pitää paluumuuttajina. Tämän seurauksen inkerinsuomalaiset rinnastettiin muihin ulkosuomalaisiin ryhmiin, joilla on oikeus palata Suomeen.

Paluumuuttajat voivat vapaasti valita paikka-

kunnan, johon he Suomessa muuttavat. Käytännössä noin puolet vuosina 1990–1994 maahan tulleista 12 000 inkerinsuomalaisesta asettui asumaan Helsinkiin. Vuonna 1994 Uudenmaan lääninhallitus ja työministeriö aloittivat hankkeen, jonka yhtenä tavoitteena oli paluumuuttajien taiseempi sijoittuminen ympäri Suomea. (Takalo & Juote 1995, 13–14, 57–59.) Vuodesta 2001 alkaen oleskeluluvan saanti on edellyttänyt, että hakijalla on tiedossa asunto Suomessa. Tällä käytännöllä on pyritty parantamaan kuntien vastaanottomahdollisuuksia ja takaamaan muuton turvallisuus.

Maahanmuuttajien elinolotutkimukseen vuonna 2002 osallistuneista venäläisistä 74 prosenttia asui vuokralla ja 21 prosenttia omistusasunnossa (Paananen 2003, 138). Erillistalossa heistä asui 13 prosenttia ja kerrostalossa 77 prosenttia (Junto 2005, 50–51). Venäjänkieliset ovat asettuneet pääkaupunkiseudulle somalinkielisiä hajautuneemmin (Kauppinen 2002, 185–186), mikä saattaa osittain selittyä heidän vahvemman sijoitumisellaan kaupungin vuokrasektorin ulkopuolisiin asumismuotoihin. Markku Lankisen (2006, 19–20) tutkimuksen mukaan Helsingin venäjänkielisistä 50 prosenttia asui kaupungin vuokra-kiinteistöissä vuonna 2003. Venäläisten asunto- markkina-asemaa on viime vuosina vahvistanut heidän parantunut työllisyystilanteensa. Venäläisten työttömyysaste oli työministeriön arvion mukaan 30 prosenttia vuonna 2007 (Ulkomaalaisten työttömyysaste... 2008). Somalialaisiin verrattuna venäläisten asumistilannetta helpottaa myös heidän selvästi pienempi perhekokonsa. Venäläisten asuntokuntien koko vastaa pitkälti pääkaupunkiseudun keskiarvoa (Junto 2005, 53), vaikka venäläistenkin kohdalla usean sukupolven yhteisasuminen on kantasuomalaisia yleisempää.

Somalien ja venäläisten asumistavoitteet ja -tarpeet

Somalit – isojen perheiden asumisen tarpeet

Myös haastattelujen perusteella kaupunkien vuokra-asuntojen sijainti ja saatavuus ovat vaikuttaneet merkittävästi somalien asumisen sijoittumiseen. Somalien yleisesti suuri perhekoko ja heikot taloudelliset resurssit näyttäisivät lisäksi ohjaavan heitä tietyille alueille ja tiettyihin kiinteistöihin kaupunkien vuokrakannan sisällä. Somalien asunnon tarve kohdistuu erityisesti suuriin

perheasuntoihin, joita on niukasti tarjolla ja jotka ovat sijoittuneet epätasaisesti eri alueille. Esimerkiksi Vantaan asuntoviranomaisten mukaan yli puolet kaupungin isojen asuntojen hakijoista on somalitaustaisia.

Haastatellut somalit ja viranomaiset kertovat suurten lapsiperheiden arjen tarpeiden heijastuvan myös muulla tapaa somalien asumistoiiveisiin ja konkreettiseen asuinpaikan valintaan. Vaikka ajokortin hankkiminen on erään somali-informantin mukaan nopeasti yleistymässä myös somalinaisten keskuudessa, on monien somaliäitien arjen sujuvuus edelleen julkisten kulkuvälineiden varassa. Tärkeinä asuinpaikan ominaisuuksina pidettiin erityisesti päivittäistavarakauppojen ja terveyspalvelujen läheisyyttä sekä hyviä julkisia liikenneyhteyksiä. Perheelliset somalihaastateltavat korostivat myös hissien välttämättömyyttä, ja useat haastateltavat olivatkin kieltäytyneet hissittömistä taloista saamistaan asuntotarjouksista.

Haastateltavat toivat lisäksi esille asuntosuunnittelua koskevia toiveita, jotka liittyvät somalien kulttuuriin ja uskontoon. Esimerkiksi muslimeille yleinen kodin tilojen jakautuminen sukupuolen mukaan asettaa tiettyjä vaatimuksia asunnon pohjaratkaisulle (ks. aiheesta tarkemmin Virtanen & Vilkkama 2008). Haastateltujen viranomaisten mukaan nämä vaatimukset johtavat toisinaan somalien kieltäytymiseen tarjotuista asunnoista. Kuinka suuri vaikutus asuntosuunnitteluun liittyvillä tarpeilla todellisuudessa on somalien asumisvalintoihin, jää tämän tutkimuksen valossa epäselväksi, sillä somalihaastattelujen perusteella näistä toiveista joudutaan ja ollaan valmiita usein joustamaan muiden asumisessa tärkeämmäksi koettujen seikkojen vuoksi.

Kaikki haastatellut somalit haluaisivat asua omistusasunnossa ja lähes kaikki kertoivat haaveilevansa omakotitalosta. Tämä selittyy osittain somalien asumishistorialla ennen Suomeen muuttoa, sillä ihmisen asumisarvostukset kehittyvät jo lapsuudesta lähtien (ks. Uuskallio 2004, 79). Haastateltavien mukaan perheet asuvat Somaliasa yleensä aidattujen pihojen ympäröimissä erillistaloissa. Useat haastateltavat kokivatkin kerrostaloasumisen ahdistavaksi ja kaipasivat mahdollisuutta omalla pihalla oleskeluun ja puutarhatöihin. Omakotitaloasuminen nähtiin myös ratkaisuna suurperheiden nykyisiin, kerrostaloasumisen soveltumattomuudesta ja asumisen ahtaudesta johtuviin asumisongelmiin.

Pääkaupunkiseudulla asumista sekä somalien

toiveita kattavista lähipalveluista ja julkisista liikenneyhteyksistä on vaikea sovittaa yhteen omakotitalohaaveen kanssa. Yleisesti haastatellut somalit eivät uskoneetkaan tämän haaveen toteutumiseen Suomessa taloudellisen tilanteensa vuoksi. Nuoret aikuiset suhtautuivat vanhempia haastateltavia positiivisemmin omiin mahdollisuuksiinsa siirtyä omistusasumiseen, mutta monet heistä epäröivät asunnon hankintaa kahdesta syystä.

Ensinnäkin osa haastateltavista ei halunnut ottaa asuntolainaa, koska islamilainen laki kieltää koron maksamisen ja ottamisen. Suhtautuminen korkoa koskeviin ohjeisiin saattoi tosin vaihdella jopa yksittäisten perheiden sisällä. Haastatellut kuitenkin osoittavat, että Suomessakin olisi kysyntää islamilaisille rahastoille ja pankkipalveluille, joita on saatavilla esimerkiksi Isossa-Britanniassa ja Ruotsissa (ks. Baer 2008).

Toiseksi Suomessa asuminen saatettiin nähdä väliaikaisena, mikä on yleistä diasporassa asuvien ryhmien kohdalla (ks. Safran [1991] Tiilikaisen 2003, 58–59 mukaan). Haaveet mahdollisesta paluusta kotimaahan tai muutosta johonkin kolmanteen maahan aiheuttavat haastattelujen mukaan epävarmuutta somalien tulevaisuuden suunnitteluun ja sitä kautta omistusasunnon hankintapäätökseen. Muuttohaaveisiin ja tulevaisuuden koettuun epävarmuuteen liittyy usein ulkopuolisuuden tunne suomalaisessa yhteiskunnassa.

En mä halua ostaa oman asunnon, jos mä en tunne itseäni tyytyväiseksi tai iloseks. Kuten silloin kun sä tunnet itsesi, et sä oot yksi yhteiskunnassa.--- Eli jos sä et tunne itseäs syrjäytetyksi ja sä tunnet itsesi suomalaiseksi, niin sitten sä voi ostaa jonkun oman asunnon. (Somalimies 1, 21 v., Helsinki)

Venäläiset – omistusasumista luonnonläheisessä ympäristössä

Suomeen muutto oli venäläishaastateltavien kohdalla vapaaehtoista, ja Suomessa asuminen oli nähty alusta asti pysyvänä. Tämä onkin mahdollistanut kauaskantoisten ratkaisujen tekemisen myös asumisuralla. Venäläisten asumistavoitteissa korostui erittäin voimakkaasti pyrkimys mahdollisimman nopeaan siirtymiseen vuokrasektorilta omistusasumiseen. Venäläistaustaisen sosiaalityöntekijän mukaan mahdollisuus asuinolojen parantamiseen ja oman asunnon hankintaan on ollut yksi tärkeä venäläisten Suomeen muuttoa motivoiva tekijä. Yleisesti haastateltavat perustelivat haluaan omistusasunnon hankintaan sekä sen taloudellisella järkevyydellä että mahdollisuudella

la hallinnoida omaa asuntoa, kuten oli Venäjällä vuokra-asunnoissakin totuttu.

Venäjällähän me kaikki asuttiin valtion asunnoissa. --- Vaikka se oli valtion asunto, niin se käytännössä oli oma. Ja sä pystyit tekemään sille asunnolle ihan mitä vaan. --- Yks järkytys mulle oli kun me tultiin, siis vuokra-asuntoon. Se, että me emme pysty tekemään yhtään mitään siinä asunnossa. Me voidaan vaan asua ja yrittää olla taha- raamatta! Eli sellainen fiilis oli ja aika sellainen jyrkkä ero siihen. Mun ensimmäinen ajatus oli, että heti kun mä saan työpaikan, niin pitää hankkia asunto. (Venäläinen nainen 1, 53 v., Vantaa)

Venäläiset haastateltavat kertoivat arvostavansa asuinpaikassaan etenkin rauhallisuutta ja hyvää sijaintia suhteessa palveluihin, mahdolliseen työpaikkaan ja viheralueisiin. Asuinympäristön luonnonläheisyys, toisin sanoen mahdollisuus luonnossa liikkumiseen, sienestämiseen ja marjastamiseen, korostui venäläisten asumistoiveissa, kun taas somalihaastateltavista juuri kukaan ei maininnut tätä itselleen tärkeäksi asuinalueen ominaisuudeksi.

Kaikki haastateltavat olivat asuneet Venäjällä kerrostalossa ja monet olivat kotoisin Venäjän suurkaupungeista. Kuitenkin myös suurissa kaupungeissa asuneet olivat tottuneet lomailemaan maaseudun ja luonnon rauhassa. Tämä heijastui haastateltavien asumistoiveisiin.

--- rivari on ollut siis yks syy [*miksi ostimme tämän asunnon*]. Just se ku ei oo ollut kesämökkiä, et mihin lähteä kesäisin, et pääsee luontoon. Et se luonto on ollut tärkeä elementti, koska, siis vaikka mä oon asunut Pietarissa, syntynyt miljoonakaupungissa, niin sielläkin kuitenkin käytännössä suurin osa kaupungista tyhjenee kesäisin. Et kaikki lähtee maalle. --- Kaupungin ulkopuolella mummilla oli mökki, jossa on vietetty kesät. Et kaivannut vähän sitä muutakin kuin kerrostaloasumista. (Venäläinen nainen 2, 26 v., Espoo)

Enemmistö haastatelluista venäläisistä haaveili omakotitaloasumisesta ja vain muutamat pitivät kerrostaloasumista itselleen sopivimpana asumismuotona. Kerrostaloasumista suosivat perustelivat preferenssiään huolettomuudella ja urbaanilla elämäntavalla, johon he olivat Venäjällä tottuneet. Monet pitivät myös rivitaloa hyvänä vaihtoehtona, joka mahdollistaisi pihallisen asunnon saamisen läheltä kaupungin palveluja. Kaipuu luontoon yhdisti kaikkia haastateltavia, ja myös kerrostaloasumista suosivat kertoivat pakenevansa kaupungin hälyä kesämökeilleen. Kesämökkihaave toistuiakin haastatteluissa, ja mökkiä pidet-

tiin tärkeänä lisänä kerrostaloasumiselle, jos toivottua pientaloasumista ei pystyttäisi saavuttamaan.

Muita asumisvalintoihin vaikuttavia tekijöitä

Etnisen yhteisön tuen ja läheisyyden merkitys

Somalikulttuuri on yhteisöllinen kulttuuri, jossa perhe ja suku ovat tärkeässä asemassa. Tämä näkyy myös somalien asuinpaikan valinnassa. Haastattelujen perusteella sosiaaliset verkostot ovat olleet yksi merkittävä syy somalien muuttoon alkusijoituskunnista pääkaupunkiseudulle.

Mun vanhemmat halusivat muuttaa tänne Helsinkiin. Osa meidän perheestä oli jo muuttanut Tampereelta pois ja äiti ei kestänyt, että me asutaan erillään. (Somalimies 2, 23 v., Helsinki)

Ei siinä oikeestaan ollut mitään tärkeitä syytä [*että muutettiin Vaasasta Helsinkiin*], mutta kaikki kaverit muutti tänne. Että me oltiin ainoot, varmaan ainoa somaliperhe, joka asui vielä siellä. Kun meitä aluks oli tosi paljon ja sitten pikku hiljaa kaikki rupes muuttamaan pois sieltä. Siinä oli varmaan se ainoa syy tähän. (Somalimies 3, 22 v., Helsinki)

Monien haastateltujen viranomaisten mukaan pyrkimys oman yhteisön läheisyyteen ohjaa myös somalien kaupunkien sisäistä muuttoa.

Kyllä ainakin Somaliasta kotoisin olevilla on mun mielestä semmonen selkeä halu ja tarve siihen niin kun oman yhteisön lähellä oloon. Kun noita asunnonvaihtoja tulee aika paljon ajankohtaiseksi, niin ne haluaa sieltä [*alueelta, joilla asuu runsaasti somaleja*]. (Asumisneuvoja 1, Helsinki)

Somalihaastattelujen perusteella somalit eivät kuitenkaan aktiivisesti pyri etnisten keskittymien muodostamiseen kaupunkiseudun sisällä. Halua asua lähempänä sukulaisia tai ystäviä ei mainittu syiksi kaupunkiseudun sisäisiin muuttoihin tai nykyisen asuinpaikan valintaan. Haastattelujen pohjalta vaikuttaakin, että vahva etninen yhteisö koko kaupunkiseudun tasolla mahdollistaa somaleille riittävän yhteisön tuen ja mahdollisuuden oman kulttuurin säilyttämiseen ilman tarvetta voimakkaampaan keskittymiseen kaupunginosa- tasolla (ks. myös Zelinsky & Lee 1998).

Etenkin monet kotiäidit ja vanhemmat ihmiset pitivät kuitenkin sosiaalisen kanssakäymisen ja keskinäisen avun kannalta hyvänä, että lähellä asuu muutamia muita somalitaustaisia. Naa-

puruston sosiaalisten verkostojen tärkeys vaihteli suuresti haastateltavien elämäntilanteen mukaan: esimerkiksi lapsettomille nuorille aikuisille niillä ei ollut juuri merkitystä. Tosin monet nuoretkin kokivat omien vanhempiensa lähellä asumisen hyödylliseksi tiiviiden perhesuhteiden vuoksi.

Se olisi kyllä tärkeä, että jos mä yksin asuisin omassa asunnossa, niin mä kyllä tykkäisin asua perheen lähellä. Koska mä saan sieltä aika paljon tukea, perheestä. Että joskus kun tulee kotiin, niin ei jaksa tehdä ruokaa, niin voi käydä perheellä syömässä.
(Somalimies 1, 21 v., Helsinki)

Useissa ulkomaisissa tutkimuksissa (Özüekren [1992] Özüekren & van Kempen 2003, 167 mukaan; Owusu 1999) on havaittu, että etnisten vähemmistöjen tiedot asuinmaan asuntomarkkinoiden toiminnasta voivat olla puutteellisia, mikä vuoksi tarve etnisen yhteisön avulle asunnonhankinnassa korostuu. Haastattelujen perusteella myös somalit saavat paljon asumiseen liittyvää tietoa juuri oman etnisen ryhmänsä jäseniltä (ks. myös Søholt 2001, 350). Sosiaalisten verkostojen tarjoama apu on ollut tärkeää esimerkiksi muualta Suomesta pääkaupunkiseudulle muuttaneiden perheiden kohdalla ja saattanut myös lieventää somalien asuntomarkkinoilla kohtaaman syrjinnän (ks. Juntto 2005, 56) vaikutusta. Riippuvuus oman yhteisön kautta saadusta tiedosta kuitenkin myös ylläpitää nykyistä tilannetta, jossa suurin osa somaleista asuu kaupungin vuokrataloissa.

Joskus tuntuu, että nämä, että mistä saa vuokrata asuntoja, että ei oo tiedossa kenelläkään. Kaikki ihmiset tietää tietysti ton kaupungin, mutta mitä sen jälkeen? Kuin moni tietää, mistä muualta saa? --- Yleisesti se tieto menee siitä eteenpäin kun joku kaveri tai joku lähin ihminen kertoo, että sieltäkin pystyy asuntoa hakemaan. Mutta muuten ei kukaan sitä saa tietää.
(Somalimies 4, 21 v., Helsinki)

Sosiaalisten verkostojen kautta saatu tieto vaikuttaa haastattelujen mukaan myös somalien asuinpaikan valintaan. Kokemuksia eri asuinalueista ja -kiinteistöistä jaetaan somalien kesken, ja etenkin tieto negatiivisista tapauksista leviää laajoissa verkostoissa nopeasti (ks. myös Aden & al. 2007, 4). Britanniassa tehdyssä tutkimuksessa (Sarre & al. 1989) etnisten vähemmistöjen todettiin sisäistävän heidän asumisvalintojaan rajoittavia syrjiviä ja rasistisia käytäntöjä siten, että he alkoivat ”vapaaehtoisesti” tehdä näiden käytäntöjen mukaisia valintoja. Vähemmistöryhmät voivat esimerkiksi välttää asunnon hakemista tietyiltä alueilta

tai tahoilta näiden oletetun rasistisuuden vuoksi (ks. myös Skaburskis 1996, 233; Tomlins & al. 2002).

Tällaisesta ilmiöstä oli jonkin verran viitteitä myös somalien keskuudessa. Useat haastateltavat nimesivät asuinalueita, joille he eivät haluaisi muuttaa, koska olivat *kuulleet* rasismista näillä alueilla. Toisinaan haastateltavien mielikuvat jonkin alueen rasistisuudesta perustuivat vuosien takaisin yksittäisiin tapauksiin. Monilla oli myös negatiivinen kuva asunnon hankkimisesta yksityiseltä vuokrasektorilta, vaikka harvalla oli tästä omakohtaista kokemusta. Somalit näyttäsivätkin suosivan kaupungin vuokrasektoria osittain välttääkseen muiden vuokranantajien oletetun syrjinnän ja epärehellisyys.

Sukulaisten ja ystävien avulla on ollut suuri merkitys myös haastatteleminen venäläisten ensiasunnon hankinnassa. Ensimmäinen asuinpaikka oli usein löytynyt joko Suomessa jo asuvien sukulaisten tai ystävien luota tai näiden avustuksella. Sosiaalisten verkostojen merkitys on todennäköisesti kasvanut vuoden 2000 jälkeen Suomeen muuttaneiden inkerinsuomalaisten kohdalla, koska heillä asunnon on pitänyt olla hankittuna ennen Suomeen tuloa. Riippuvuus sosiaalisten verkostojen avusta on haastattelujen perusteella ohjannut venäläisten muuttoa samoille alueille jo aikaisemmin saapuneen venäläisväestön kanssa.

Omalla etnisellä yhteisöllä ei kuitenkaan ole ollut juuri vaikutusta haastateltujen venäläisten asuinpaikan valintaan tai muuttoihin ensiasunnon jälkeen. Jotkut haastateltavista kertoivat kanssakäymisen kantasuomalaisten kanssa olevan erittäin vähäistä ja viettävänsä työ- ja vapaa-aikansa muiden venäjänkielisten parissa. Tämä ei kuitenkaan heijastu heidän asuinpaikan valintaansa esimerkiksi hakeutumisenä asuinalueille, joilla asuu runsaasti tuttavita tai yleisesti muita venäjänkielisiä. Wilbur Zelinskyn ja Barrett A. Leen (1998) heterolokalismin teoria, jonka mukaan maahanmuuttajaryhmät pystyvät tiettyjen olosuhteiden vallitessa säilyttämään tiiviin ja elävän etnisen yhteisön ja vahvan etnisen identiteetin ilman alueellista keskittymistä, näyttäisi-kin kuvaavan hyvin venäläisten ja hieman vähäisemmässä määrin myös somalien alueellista sijoittumista. Kaupunkiseututasolla vahva etninen yhteisö yhdessä lyhyiden etäisyyksien ja hyvien kulkuyhteyksien kanssa mahdollistaa oman kulttuurin säilyttämisen ja tiiviiden yhteisön sisäis-

ten kontaktien ylläpitämisen asuinpaikasta riippumatta. Näiden tulosten valossa maahanmuuttajien alueellista keskittymistä pääkaupunkiseudulla ei siis voida perustella heidän halullaan elää oman yhteisön piirissä. Tulokset kuitenkin myös osoittavat, että maahanmuuttajien ja kantaväestön alueellinen sekoittuminen ei automaattisesti merkitse kanssakäymisen lisääntymistä näiden ryhmien kesken.

Rasismien pelko ja asuinalueen toivottu etninen koostumus

Kaikki haastateltavat suhtautuivat maahanmuuttajien alueelliseen keskittymiseen varsin kielteisesti, sillä liiallisen keskittymisen pelättiin johtavan maahanmuuttajien ja kantaväestön välisen kuilun kasvamiseen, alueiden leimautumiseen ja palveluiden huononemiseen alueilla. Osa maahanmuuttajahaastateltavista koki, että esimerkiksi asuinympäristön kunnossapito ja viranomaisten puuttuminen lainvastaisuuksiin on heikentynyt tietyissä kiinteistöissä maahanmuuttajataustaisten asukkaiden määrän kasvaessa. Somalihaastateltavien mukaan somali- ja maahanmuuttajataustaisen väestön lisääntyminen tietyillä alueilla on myös kasvattanut kantaväestön vastustusta ja tätä kautta rasististen konfliktien määrää. Suurperheellisten somaliäitien mukaan ongelmat kumuloiduvat erityisesti, jos samassa rapussa asuu useita suuria somaliperheitä.

Etniseen taustaan liittyvän häirinnän ja syrjinnän kokemukset omassa asuinympäristössä olivat huomattavasti yleisempiä somalihaastateltavien kohdalla kuin venäläisten. Jako niin sanottuihin näkyviin ja näkymättömiin vähemmistöihin näyttäisikin selittävän somalien ja venäläisten välisiä eroja siinä, millainen asuinalueen etninen koostumus koetaan kaikkein houkuttelevimmaksi.

Somalit toivoivat erityisesti monikulttuurista asuinympäristöä, jossa asuisi maahanmuuttajia ja kantasuomalaisia ”sopivassa” suhteessa. Maahanmuuttajien ja suomalaisten välisessä alueellisessa segregaatiossa nähtiin monia huonoja puolia, mutta toisaalta monet somalihaastateltavista myös epäroisivat muuttaa alueelle, jolla ei asu juuri muita maahanmuuttajataustaisia. Muutamilla haastateltavilla oli omakohtaista kokemusta siitä, että naapuruston ainoa somaliperhe joutuu helposti silmätikuksi ja rasistisen häirinnän koh-

teeksi. Muiden näkyviin vähemmistöihin kuuluvien läsnäolon nähtiin lisäävän turvallisuuden tunnetta ja olevan merkki jokseenkin suvaitsevaisesta ympäristöstä.

Jos on semmoinen paikka, missä meikäläisiä asuu, niin se vähän myös helpottaa. Tai siellä asuu tummaihoisia niin se sitten helpottaa siihen muuttamiseen, että näkee, että täällä on tai asuu muitakin samanvärisii, niin sitten se on helpompaa muuttaa kuin sellaiseen, missä ei oo yhtään sellaista. --- Se lisää sitä turvallisuuden tunnetta, kun asuu meikäläisiä vieressä tai siinä samassa pihassa.

(Somalimies 4, 21 v., Helsinki)

Myös ulkomaisissa tutkimuksissa (Phillips 2006; Farley & al. 1993) on saatu samanlaisia tuloksia siitä, että mahdollisen rasismien ja syrjityksi tulemisen pelko voi rajoittaa näkyvien vähemmistöjen alueellista liikkuvuutta ja toimia yhtenä alueellisia keskittymiä ylläpitävänä tekijänä.

Vaikka myös venäläisiin kohdistuu paljon kantasuomalaisen ulkomaalaisvastaisia asenteita (Jaakkola 2005), he kokevat arjessaan huomattavasti vähemmän rasismia ja syrjintää kuin somalit (Jasinskaja-Lahti & al. 2002, 134–136). Venäläishaastateltavien mukaan heidän on halutessaan helppo sulautua kantaväestön joukkoon ja säästyä mahdollisilta konflikteilta esimerkiksi välttämällä venäjän puhumista julkisilla paikoilla. Venäläishaastateltaville asuinalueen asukasrakenteen etnisellä koostumuksella ei ollut juuri merkitystä. He eivät erityisesti kaivanneet naapurustoonsa muita venäläisiä eivätkä myöskään nähneet täysin kantasuomalaiselle asuinalueelle muuttamista ongelmallisena. Osa venäläishaastateltavista kertoi kuitenkin välttävänsä muuttamista alueille, joilla asuu runsaasti näkyviä vähemmistöjä, sillä tämän uskottiin indikoivan muun muassa rauhatomuutta ja asuinalueen huono-osaisuutta. Siinä missä asuinalueen tummaihoiset edustavat somaleille turvallisuutta, he näyttävät joillekin venäläisille haastattelujen perusteella lähinnä asuinympäristön epäviihtyisyyttä lisäävänä tekijänä.

HV: Mitkä sä sanoisit, että on parhaat puolet tässä asunnossa ja asuinympäristössä?

V: --- Että ei ole niin paljon tummaihoisia kuitenkaan. Että se myös vaikuttaa.

HV: Että sä et mielellään sellaiseen paikkaan muuta?

V: No en ole rasisti, mutta en silti. ---

HV: Kun valitset asuinpaikkaa, mitkä on sellaisia kriteereitä, jotka on sulle siinä tärkeitä? Paitsi, että ei tummaihoisia...

V: No se on varmaan yksi ja ainoa, ihan oikeesti. (V=Venäläinen mies 1, 27 v., Helsinki)

Maahanmuuttajienkin asumisvalinnat erilaistuvat

Asumistutkijat ovat esittäneet, että suomalaisten elämäntavat ja sitä kautta asumistarpeet ovat moninaistuneet. Myös pyrkimys oman identiteetin esilletuontiin asumisvalintojen kautta on lisääntynyt (Manninen 2005, 61). Sekä somalien että venäläisten kohdalla mahdollisuudet asumisvalintojen tekemiseen ovat olleet Suomeen muuttaessa usein melko rajalliset. Maahanmuuttajilla on ollut hyvin vähän tietoa eri asumismahdollisuuksista ja asuinalueiden ominaisuuksista, ja monesti ensimmäinen asuinpaikka on valikoitunut varsin satunnaisesti.

Haastattelujen perusteella kuitenkin näyttäisi, että mahdollisuudet vaikuttaa omaan asumistilanteeseen ja toteuttaa omia arvostuksia asumisen kautta ovat selvästi parantuneet Suomeen 1990-luvulla muuttaneiden kohdalla heidän taloudellisten ja tiedollisten resurssiensa kasvun myötä. Etenkin nuorissa somaliperheissä on myös nähtävissä siirtymistä kohti huomattavasti pienempää perhekokoa, millä on suoria vaikutuksia heidän asumisen realiteetteihinsa. Toisaalta haastattelut myös osoittavat, että valinnanmahdollisuuksien parantuminen ei ole toteutunut tasaisesti kaikkien kohdalla, mikä on johtanut erilaistumiseen sekä maahanmuuttajaryhmien välillä että sisällä.

Haastattelujen perusteella maahanmuuttajat ovat yhä tietoisempia esimerkiksi alueiden imagoista tai koulujen maineesta, ja parempiosaiset maahanmuuttajat myös pystyvät huomioimaan nämä tekijät asumisvalinnoissaan. Tällöin esimerkiksi henkilön koulutus ja sosioekonominen asema määrittävät asumisvalintoja vahvemmin kuin etninen tausta tai maahanmuuttajuus. Samaan etniseen ryhmään kuuluvien asumistoiveet ja -arvostukset eivät siten ole yhtenäisiä eivätkä he automaattisesti tunne yhteenkuuluvuutta. Henkilön taustasta riippuen naapuruston muut saman etnisen ryhmän jäsenet voidaan nähdä joko voimavarana tai mahdollisena huolen aiheena, kuten seuraava lainaus asuinpaikkansa hyvyttä lapsen kannalta pohtivan venäläisäidin haastattelusta osoittaa:

No, siellä [läheisissä] kaupungin taloissa on venäläisiä, jotka ei halua työskennellä. Ja sitten kun minä ajattelen, että heillä on lapsia myöskin ja ehkä he tulevat ystäväksi, kun X menee kouluun. Miten minä sitten voin vaikuttaa?

(Venäläinen nainen 3, 29 v., Vantaa)

Päätelmiä ja keskustelua

Edellä esitetyn empiirisen aineiston perusteella somalien ja venäläisten asumistoiveet eivät eroa suuresti kantaväestön toiveista, vaikka joitain kulttuurisia erityispiirteitä onkin havaittavissa. Aineisto myös osoittaa, että maahanmuuttajien asumista koskevat tarpeet ja toiveet muuttuvat Suomessa vietetyn ajan kuluessa. Koska suurin osa haastateltavista on asunut Suomessa toistakymmentä vuotta, on heidän asumistoiveissaan ja asumiseen vaikuttavissa, työ- ja perhe-elämään liittyvissä preferensseissään jo todennäköisesti tapahtunut jonkinasteista yhdenmukaistumista kantaväestön kanssa.

Maahanmuuttajat kohtaavat asuntomarkkinoilla ja yleisesti uudessa asuinmaassaan kantaväestöstä poikkeavia rajoitteita, jotka vaikuttavat heidän asumisvalintoihinsa ja sitä kautta alueelliseen sijoittumiseensa. Tämän tutkimuksen valossa pääkaupunkiseudulla nähtävää jonkinasteista kantaväestön ja etnisten vähemmistöjen välistä segregaatiokehitystä ei voida pitää seurauksena vähemmistöjen vapaaehtoisesta valinnasta ja pyrkimyksestä oman kulttuurisen elämäntavan säilyttämiseen.

Haastattelujen perusteella etenkin venäläisten alueellinen sijoittuminen näyttäisi muistutavan Zelinskyn ja Leen (1998) heterolokalistisen mallin logiikkaa. Venäläiset saattavat säilyttää Suomessa vahvan etnisen identiteetin ja ylläpitää tiiviitä sosiaalisia kontakteja omaan yhteisönsä, mutta kuitenkin sijoittua kaupunkiseudulle hyvin hajanaisesti. Zelinskyn ja Leen mukaan mallin toteutuminen vaatii ulkoiset puitteet, joissa maahanmuuttajaryhmä pystyy tekemään asumisvalintoja varsin vapaasti. Somalien venäläisiä voimakkaampi alueellinen keskittymisen näyttäisikin selittyvän monilta osin asumisvalintoja rajoittavilla tekijöillä, joita somalit kohtaavat venäläisiä enemmän.

Yhdeksi merkittäväksi eroksi tutkittujen ryhmien välille nousi myös jako näkyvään ja näkymättömään vähemmistöön. Haastatteluaineisto osoittaa, että pelko ja konkreettiset kokemukset rasistisen häirinnän tai syrjinnän kohteeksi joutumisesta vaikuttavat varsin voimakkaasti somalien asumistoiveisiin ja -valintoihin, kun taas venäläisten valintoihin niillä ei näyttäisi olevan ainaakaan suoraa vaikutusta. Koettu rasismi ja rasismien pelko heikentävät somalien sopeutumista suomalaisen yhteiskuntaan ja saavat heidät etsimään

turvaa maahanmuuttajakeskittymistä. Tämä se-
littääkin jossain määrin viranomaisten näkemyk-
siä, joiden mukaan maahanmuuttajien keskitty-
minen on osittain seurausta maahanmuuttajien
halusta asua lähellä omaa etnistä yhteisöään.

Jos maahanmuuttajien omia valintoja segrega-
tiokehityksen synnä korostetaan, on vaarana kes-
kittyminen siihen, miten maahanmuuttajien va-
linnanvapautta voitaisiin esimerkiksi hajasijoitta-
misen keinoin rajoittaa. Tämän sijaan tulisi poh-
tia, miten maahanmuuttajien valinnanmahdol-
lisuuksia ja tätä kautta liikkuvuutta eri asumis-
muotojen ja alueiden välillä voitaisiin edistää.
On tärkeää lisätä ymmärrystä niistä prosesseis-
ta ja rajoitteista, jotka vaikuttavat maahanmuut-
tajien asumisvalintojen taustalla. Enemmän kes-
kustelua tarvitaan myös siitä, missä määrin maa-

hanmuuttajien keskittyminen itse asiassa heijaste-
lee kantaväestön asumispreferenssejä ja maahan-
muuttajia syrjiviä käytäntöjä.

Maahanmuuttajien määrän oletetaan jatka-
van kasvuaan lähitulevaisuudessa. Myös maa-
hanmuuton profiili on muuttumassa työperäisen
maahanmuuton lisääntyessä. Suomeen tulijat ei-
vät ole pelkästään potentiaalista työvoimaa vaan
ihmisiä omine tarpeineen ja arvostuksineen. Toi-
veet ja tarpeet vaihtelevat sekä etnisten ryhmien
välillä että sisällä ja saattavat myös muuttua uu-
dessa asuinmaassa vietetyn ajan myötä. Lisäänty-
nyt moninaisuus asettaa uusia haasteita asumisen
suunnittelulle ja asuntotarjonnalle nostaten asuin-
ympäristöjen toimivuuden merkittäväksi kotou-
tumisen ja suomalaisen yhteiskuntaan sitoutta-
misen välineeksi.

KIRJALLISUUS

- ADEN, HASSAN & RIVERS, KALTUM O. & ROBINSON, DAVID: The housing pathways of Somali new immigrants in Sheffield. Saatavilla: <http://www.shu.ac.uk/research/cresr/downloads/Somali%20Community%20report-Final.pdf> , 29.1.2008. Sheffield: Sheffield Hallam University, 2007
- AHLGREN-LEINVUO, HANNA: Kuntapaikasta pääkaupunkiseudulle – pakolaiset Suomen kunnissa alkusijoituksen jälkeen. Lisensiaattitutkimus. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2005
- BAER, KATARINA: Ruotsin muslimit saivat oman rahaston. Helsingin Sanomat, 3.9.2008
- DAHYA, BADR: The Nature of Pakistani Ethnicity in Industrial Cities in Britain. Teoksessa Cohen, Abner (toim.): Urban Ethnicity. London: Tavistock Publications, 1974
- ESPOON KAUPUNKI: Väestö- ja perheet -tilastoja: Espoon väestö kasvoi yli 3000 hengellä vuonna 2006. Tietoisku 6/2007. Saatavilla: <http://www.espool.fi/default.asp?path=1;31;37414>, 9.8.2007
- FARLEY, REYNOLDS & STEEH, CHARLOTTE & JACKSON, TARA & KRYSAN, MARIA & REEVES, KEITH: Continued racial residential segregation in Detroit: "Chocolate, city, vanilla suburbs" revisited. Journal of Housing Research 4 (1993): 1, 1–38
- HELSINGIN ULKOMAALAIŠVÄESTÖ VUONNA 2007. Tilastot 2008:4. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2008
- HIEBERT, DANIEL & SCURMAN, NADINE & SMITH, HEATHER: Multiculturalism "on the ground": The Social geography of immigrants and visible minority populations in Montreal, Toronto, and Vancouver, projected to 2017. Working paper series No. 07–12. Vancouver: Metropolis British Columbia, 2007
- JAAKKOLA, MAGDALENA: Suomalaisen suhtautuminen

maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003. Työpoliittinen tutkimus 286. Helsinki: Työministeriö, 2005

- JASINSKAJA-LAHTI, INGA & LIEBKIND, KARMELA & VESALA, TIINA: Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus, 2002
- JUNTTO, ANNELI: Maahanmuuttajien asuminen – integroitumista vai segregoitumista? Teoksessa: Paananen, Seppo (toim.): Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 2005
- JUNTTO, ANNELI: Suomalaisen asumistoiveet ja mahdollisuudet. Helsinki: Tilastokeskus, 2007
- KANERVO, SARI & SAARINEN, TIINA: Venäjältä ja Virossa tulleet paluumuuttajat sekä inkerinsuomalaiset paluumuuttajat. Saatavilla: <http://www05.turku.fi/kulttuurikeskus/kvk/kulttuurit/venvir.html>, 29.1.2007
- KAUPPINEN, TIMO M.: The beginning of immigrant settlement in the Helsinki metropolitan area and the role of social housing. Journal of Housing and the Built Environment 17 (2002): 2, 173–197
- KAUPPINEN, TIMO: Julkisen asuntosektorin rooli etnisten vähemmistöjen sijoittumisessa. Yhteiskuntasuunnittelu 38 (2000):4, 8–21
- KORTTEINEN, MATTI & TUOMINEN, MARTTI & VAATTOVAARA, MARI: Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005a): 2, 121–130
- KORTTEINEN, MATTI & VAATTOVAARA, MARI & ALASUUTARI, PERTTI: Eliitin eriytyemisestä pääkaupunkiseudulla. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005b): 5, 475–487
- KORTTEINEN, MATTI, ELOVAINIO, MARKO & VAATTOVAARA, MARI: Asuinolot ja niiden kehitys Helsingin kunnallisissa vuokrataloissa. Yhteiskuntapolitiikka 71 (2006): 1, 3–13
- LANKINEN, MARKKU: Helsingin kehitys seudullisessa

- kontektstissa. Yhteiskuntapolitiikka 71 (2007): 1, 3–21
- LANKINEN, MARKKU: Sosiaalisen vuokra-asumisen asema kaupunkikentässä. Tutkimuksia 2006:7. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2006
- MAGNUSSON, LENA & ÖZUEKREN, A. SÜLE: The Housing Careers of Turkish Households in Middle-sized Swedish Municipalities. *Housing Studies* 17 (2002): 3, 465–486
- MANNINEN, RIKHARD: Uudet asumismuodot ja kaupunkisuunnittelu. Teoksessa: Knuuti, Liisa (toim.): Asumisen monet kasvot. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu- ja C60, 2005
- MARTIKAINEN, TUOMAS: Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolviuus. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.): Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 2007
- MOLINA, IRENE: Stadens rasifiering – Etnisk boendesegregation i folkhemmet. Tukholma: Uppsala University, 1997
- MURDIE, ROBERT A.: Blacks in near-ghettos? Black visible minority population in Metropolitan Toronto housing authority public housing units. *Housing Studies* 9 (1994): 4, 435–547
- NIEMINEN, MAURI: Henkilökohtainen sähköpostiviesti. Tilastokeskus. 3.10.2007
- OWUSU, THOMAS Y.: Residential Patterns and Housing Choices of Ghanaian Immigrants in Toronto, Canada. *Housing Studies* 14 (1999): 1, 77–97
- PAANANEN, SEppo: Asuminen. Teoksessa: Pohjanpää, Kirsti & Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri: Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Elinolot 2003:1. Helsinki: Tilastokeskus, 2003, 137–142
- PEACH, CERI: Does Britain have ghettos? *Transactions of the Institute of British Geographers* 21(1996): 1, 216–235
- PHILLIPS, DEBORAH: Parallel lives? Challenging discourses of British Muslim self-segregation. *Environment and Planning D: Society and Space* 24 (2006), 25–40
- POHJANPÄÄ, KIRSTI & PAANANEN, SEppo & NIEMINEN, MAURI: Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Elinolot 2003:1. Helsinki: Tilastokeskus, 2003
- SARRE, PHILIP & PHILLIPS, DEBORAH & SKELLINGTON, RICHARD: *Ethnic Minority Housing - Explanations and Policies*. Aldershot: Avebury, 1989
- SKABURSKIS, ANDREJS: Race and tenure in Toronto. *Urban Studies* 33 (1996): 2, 223–252
- STRANDELL, ANNA: Asukasbarometri 2004. Asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä. Suomen ympäristö 746. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2005
- SØHOLT, SUSANNE: Ethnic minority groups and strategies in the housing market in Oslo. *European Journal of Housing Policy* 1 (2001): 3, 337–355
- TAKALO, PIRJO & JUOTE, MARI: Inkerinsuomalaiset. Sosiaali- ja terveysministeriö, pakolaistoimisto. Helsinki: Edita, 1995
- TIILIKAINEN, MARJA: Arjen islam. Somalialaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino, 2003
- TILASTOKESKUS: Suomen väestö 2007. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/vaerak/2007/vaerak_2007_2008-03-28_tie_001_fi.html, 9.5.2008
- TOMLINS, RICHARD: Officer discretion and minority ethnic housing provision. *Journal of Housing and the Built Environment* 12 (1997): 2, 179–197
- TOMLINS, RICHARD & JOHNSON, MARK R.D. & OWEN, DAVID: The Resource of Ethnicity in the Housing Careers and Preferences of the Vietnamese Communities in London. *Housing Studies* 17 (2002): 3, 505–519
- ULKOMAALAISTEN TYÖTTÖMYYSASTE VUOSINA 2001–30.4.2007. Työministeriö. Saatavilla: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/08_maahanmuuttotilastot/wulkyoll.pdf, 7.5.2008
- UUSKALLIO, IRMA: Asuinalueiden arvostuksen muutos 1900-luvulla. Teoksessa: Halme, Anna-Maija (toim.): Oma koti. Omakotiasuminen Suomessa. Suomen kotiseutuliitto, 2004, 74–79
- VAN KEMPEN, RONALD & ÖZUEKREN, A. SÜLE: Ethnic Segregation in Cities: New Forms and Explanations in Dynamic World. *Urban Studies* 35 (1998): 10, 1631–1656
- VANTAAN VÄESTÖ 2006/2007. Vantaan kaupunki, Tilasto ja tutkimus B 10:2007. Saatavilla: http://www.vantaa.fi/i_perusdokumentti.asp?path=1;2075;6962;16187&voucher=26E1EF73-A1B8-452C-8ACD-37301E811A92, 9.5.2008
- VARADY, DAVID. P. & SCHULMAN, HARRY: Social disorders in the early stages of public housing decline: A Helsinki case study. *Housing Studies* 22 (2007): 3, 313–332
- VILKAMA, KATJA: Asuintopolitiikka ja vieraskielisen väestön alueellinen keskittyminen Helsingissä vuosina 1992–2005. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston maantieteen laitos, 2006
- VIRTANEN, HANNA: Monietnistyvät lähiöt – suomalaisten asuinalueiden etninen erilaistumiskehitys ja siihen vaikuttavat tekijät. *Yhdyskuntasuunnittelu* 45 (2007): 3, 6–19
- VIRTANEN, HANNA & VILKAMA, KATJA: Somalien asuminen pääkaupunkiseudulla. Suurperheiden arki suomalaisissa lähiöissä. Teoksessa: Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula & Juntunen, Marko (toim.): Islam Suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa. Helsinki: SKS, Tietolipas 223, 2008, 132–156
- ZELINSKY, WILBUR & LEE, BARRETT A.: Hetero-localism: An alternative model of the sociospatial behaviour of immigrant ethnic communities. *International Journal of Population Geography* (1998): 4, 281–298
- ÖZUEKREN, A. SÜLE & VAN KEMPEN, RONALD: Special Issue Editors' Introduction: Dynamics and Diversity: Housing Careers and Segregation of Minority Ethnic Groups. *Housing, Theory and Society* (2003): 20, 162–171.

ENGLISH SUMMARY

Hanna Virtanen: Housing preferences and choices of Somali and Russian immigrants in the metropolitan Helsinki area (Somali- ja venäläistäustaisten asumistoiveet)

Matti Korttinen and colleagues (2005) have suggested that people who live in the metropolitan Helsinki area have very similar housing preferences regardless of their education, place of residence and income level. In recent years Helsinki has experienced very rapid ethnic diversification. This article explores the housing preferences of immigrants in Helsinki. Do they differ from the preferences of native residents? What factors influence immigrants' housing choices?

There are some indications of spatial segregation in the Helsinki area between the original population and immigrants. Traditionally, ethnic segregation is explained by reference to the constraints faced by immigrants in the housing market, and on the other hand by reference to immigrants' own housing choices. This article also addresses the question of whether the tendency of immigrants to cluster in certain areas of Helsinki can be explained by their housing choices and by their different housing preferences.

The data consist of focused interviews with Somali (n=24) and Russian (n=26) immigrants living in the metropolitan Helsinki area as well as with housing authorities and social workers (n=18) in Vantaa and Helsinki. Some of the housing authorities and social workers expressed the view that the clustering of immigrants is at least partly explained by their conscious choice of wanting to live close to their own ethnic community.

The findings suggest that the housing preferences of Somali and Russian immigrants do not differ greatly from those of the original population, even though it is

possible to detect some distinguishing cultural characteristics. However, in the housing market and in their new home country in general, immigrants encounter specific difficulties and disadvantages that influence their housing choices. In the light of this research the tendencies of segregation between the original population and ethnic minorities in the metropolitan Helsinki area cannot be explained away by the immigrants' voluntary choices and their wish to maintain and practise their cultural lifestyle.

In particular, it seems that Russian immigrants' settlement patterns follow the logic of the heterolocal model proposed by Wilbur Zelinsky and Barrett Lee (1998). Russians may preserve a strong ethnic identity in Finland and maintain close social contact with their own community, but they are widely scattered across the Helsinki region. The stronger spatial concentration of Somali immigrants is largely explained by the fact that they are more constrained than Russians in their housing choices.

One noteworthy difference observed between the two groups of immigrants in this study was the distinction between a visible and invisible minority. Experiences and fears of racism have a quite profound impact on Somali immigrants' housing preferences and choices, whereas these factors seem to have at least no direct impact on the choices of Russian immigrants. This probably explains the view expressed by the authorities that immigrants' own housing preferences contribute to the clustering tendency.

KEY WORDS

spatial concentration, housing preferences, immigrants, metropolitan Helsinki area, Somali immigrants, Russian immigrants